

Jordán Gyula

A kínai katonai modernizáció

2011 elején a világsajtó nagy teret szentelt annak, hogy Robert Gates amerikai hadügyminiszter és Hu Csin-tao (Hu Jintao) kínai elnök januári tárgyalásainak kezdete előtt néhány órával került sor Kína fejlesztés alatt álló ötödik generációs J-20 típusjelzésű lopakodó vadászpülőgépeinek első tesztrepülésére. Habár a kínai hadsereg közleményében leszögezte, hogy az ország katonai fejlesztései kizárólag védelmi célokat szolgálnak és nem irányulnak más országok ellen, a teszt komoly jelzés Peking katonai modernizációjával kapcsolatban. Jelen írás ennek a modernizációnak az elemeit tekinti át.

Mindenki számára természetes, hogy több mint három évtizedes dinamikus gazdasági növekedés, párosulva a tudomány és a technológia előrehaladásával képessé teszi Kínát haderejének átfogó modernizálására. Már a reformidőszak kezdetén meghirdetett négy modernizáció (mezőgazdaság, ipar, honvédelem, tudomány és technológia) szerves részeként szerepelt a fegyveres erő korszerűsítése, de hosszú időn keresztül ez némileg háttérbe szorult, legalábbis nem szerepelt az elsődleges prioritások között. A ráfordítások, a katonai kiadások növekedése szempontjából a trend már az 1990-es évek elején megfordult, és várható volt, hogy ennek eredményei előbb-utóbb jelentkezni fognak. Az utóbbi évtizedben aztán a világ a legkülönbözőbb területeken szembesült a kínai katonai erő új képességeivel. Ezek potenciálisan megnövelik Kína lehetőségeit, hogy katonai erejét politikai, diplomáciai előnyök megszerzésére, vagy esetleg vitás kérdéseknek a saját javára történő eldöntésére használja.

Kína mára a világ második legnagyobb gazdaságává vált, és globális súlya miatt

természetes, hogy olyan katonai képességekkel kíván rendelkezni, amelyekkel érdekeit meg tudja védeni. A lényeg, hogyan fogja fel ezeket az érdekeket, mennyiben kívánja őket ütköztetni a világ legerősebb katonai hatalmával, az Egyesült Államokkal, és ezen érdekek követésében hogyan használja katonai erejét. Mindez azt jelenti, hogy Kína katonai erejének növekedése, haderejének gyors modernizálása önmagában nem fenyegetés. Az új képességek nem egyszerűen csak azt teszik lehetővé, hogy érdekeit saját területén túl is érvényesíthesse, hanem azt is, hogy olyan, a nemzetközi közösség érdekeit szolgáló missziókban vállaljon szerepet, mint a békefenntartás, a humanitárius segítségnyújtás és katasztrófa-elhárítás, a kalózkodás elleni akciókban való részvétel.

A kínai katonai modernizáció felöleli mind a négy szolgálatot, de prioritást élvez a haditengerészet, a légierő és a stratégiai rakétaerő (amely második tűzérsgként ismert). A szárazföldi haderő azonban, amely egykor a Kínai Népi Felszabadító Hadsereg (NFH) súlypontját képviselte,

létszámát tekintve megmaradt a legnagyobb szolgálatnak, és továbbra is a katonai vezetés zömét adja, bár a legjelentősebb létszámcsökkenéseket ez a haderő nem szenvedte el. A prioritást élvező haderőnemek révén az NFH nagy számban rendelkezik korszerű közepes hatósugarú ballisztikus és cirkáló rakétával, korszerű fegyverekkel felszerelt támadó tengeralattjáróval, modern, nagy hatótávolságú légvédelmi rendszerekkel, az elektronikus hadviselés és a komputershálózatok támadásának képességével, korszerű vadászrepülőgépekkel stb.

Az NFH modernizációs céljai és e modernizáció megvalósítási módja átgondoltságról és kezelhetőségről tanúskodik. A kínaiak sokat okultak az egykori Szovjetunió (negatív) tapasztalataiból, az erőn felüli fegyverkezés veszélyeiből, ezért – mint erre a legutóbbi, 2008-as nemzetvédelmi Fehér könyv is utalt – szigorúan követték a gazdaság és a honvédelem koordinált fejlesztésének elvét: a nemzeti erőforrásokat kiegyensúlyozottan vették igénybe az ország gazdagítása és a nemzetvédelem erősítése érdekében. A pozitív oldalhoz tartozik az is, hogy az NFH nem törekszik arra, hogy erejét kiterjessze az óceánokon túlra: tevékenységi körét arra korlátozza, amit Kína szuverenitása védelmének tekint. (Ugyanakkor igaz, hogy ebbe beleérti Tajvant és a Dél-kínai-tenger saját határaitól akár másfélezer kilométerre levő területeit is.) Nem állomásoztat katonákat külföldi bázisokon, és az Egyesült Államoktól eltérően nem vállal védelmi felelősséget szerzte a világon.

Miközben hangsúlyozottan természetesen kell tekintenünk az NFH erősödését, nem hagyhatjuk figyelmen kívül, hogy ez félelmet is kelt, mindenekelőtt a közvetlenül érintett régióban. Ennek egyik tényezője, hogy a világot, beleértve az Egyesült

Államokat is, meglepték az NFH modernizációjának ilyen fontos területeken és gyorsan jelentkező eredményei, jelentős új képességei. Haditengerészete képes távoli vizeken hosszan tartó manőverekre (kalózkodó elleni akcióban való részvétel, valamint már 2002-ben két kínai romboló egy olajszállító hajó kíséretében körbehajózta a Földet); nagyon pontos és nagy hatótávolságú, hajó elleni ballisztikus rakétát fejlesztett ki, fenyegetve az amerikai repülőgép-anyahajókat; nemrég tudósítások jelentek meg egy kínai lopakodó típusú vadászrepülőőről; jelentős eredményeket mutat fel az aszimmetrikus hadviselés képességeiben stb. Ezen eszközök és képességek tervezéséről általában tudtak, de egyrészt az eredmények korai, gyors jelentkezése meglepetés, másrészt ezek némelyike már elérte a kezdeti harci, hadműveleti képességet (így az említett hajó elleni DF-21D rakéták már néhány egységnél megjelentek). Ugyanakkor itt talán nem felesleges emlékeztetni arra, hogy új fegyverek, fegyverrendszerek megjelenése nem azonosítható azok tömeges elterjesztésével, és még kevésbé a csapatok általi operatív alkalmazásának képességével.

A világ emlékezetéből csak lassan és nehezen mosódnak ki azok a múltbeli alkalmak, amikor Kína – miközben mindig a béke melletti elkötelezettségét hangoztatta – fegyverhez nyúlt. A Tajvani-szorosban 1954–1955-ben és 1958-ban keltett feszültséget a Tajvanhoz tartozó szigetek lövetésével, 1962-ben határháborút vívott Indiával, 1969-ben súlyos határincidenst provokált a Szovjetunióval, 1974-ben tengeri összecsapás eredményeként vette el Dél-Vietnamtól a Paracel-szigeteket, 1979-ben Vietnammal háborúzott, 1988-ban a Spratly-szigetek birtoklásáért került sor összecsapásra ugyanezen déli szomszédjával, 1995-ben a Fülöp-szigetek 200 mér-

földes gazdasági övezetén belül elhelyezkedő Mischief (Bajkeverő)-zátonyt vette birtokba hadihajókkal, 1995-ben és 1996-ban hadgyakorlatokkal és rakétakisérletekkel a Tajvani-szorosban a Tajvanon belüli folyamatokat kívánta befolyásolni. Az utóbbi akciókra ráadásul már a maói időszakhoz képest új külpolitikai felfogást képviselő Teng Hsziao-ping (Deng Xiaoping)-féle vezetés alatt került sor. Az igazán riasztó az, hogy Kína saját, vélt vagy valós érdekei védelmében milyen természetesen, magától értetődő módon nyúl fegyverhez. A régió országait az külön nyugtalanítja, hogy Kína ma – és a jövőben még inkább – sokkalta erősebb, mint amikor e lépéseire sor került. Valamennyi akció általános háttérében meghúzódik az, hogy Kína a 19. századi értelemben felfogott abszolút szuverenitásfelfogást képviselte és részben képviseli, és a mai globalizált világban meglehetősen anakronisztikus álláspontját csak igen lassan, vonakodva módosítja.

Bizonyos mértékig ugyancsak félelmet keltő jelenség, és szintén elsősorban a régió országait nyugtalanítja az igen megerősödött kínai nacionalizmus. Ennek is vannak akár a távoli múltba is visszavezethető eredői, amikor Kína magát a Középső Birodalomnak, az egyetlen civilizációnak tudta, amely körül a civilizálatlan barbárok helyezkednek el, bár ekkor ezt még aligha lehetne nacionalizmusnak nevezni. Az ópiumháborúk utáni imperialista behatolás, a nemzeti megaláztatás hatására alakult ez nacionalizmussá, párosulva az idegengyűlölettel, sőt némi rasszizmussal. (Maóék is elsősorban nemzeti, nacionalista és nem szocialista jelszavakkal győztek.) Manapság, az általában elfogadott magyarázat szerint a reform körülményei között hatástalanná vált szocialista, marxista ideológia pótlására fordult a vezetés a nacionaliz-

mus felé. Ennek hitelt, felhívó jellegének erőt ad az a hatalmas teljesítmény, amit úgymond a párt vezetésének eredményeként érték el. Jelen van azonban egy nagyon erős népi vonulata is a nacionalizmusnak, amely nemcsak készségesen rezonál a vezetés ilyen irányú jelzéseire, hanem önálló kitérésekre is hajlamos, akár a belgrádi kínai nagykövetség lerombolásáról, akár a japán nacionalisták különböző akcióiról van szó. Egy nagyhatalom nacionalizmusa joggal válthat ki aggodalmat a régióban, vagy akár világszerte is.

Legalább egy tényezőt kell még említeni a kínai hadsereg gyors erősítésével és modernizációjával kapcsolatban: ez olyan helyzetben történik, amikor a KNK egész eddigi történetét tekintve sohasem nézett szembe ilyen csekély külső fenyegetéssel, mint jelenleg. Ennek ellenére a katonai költségvetés növekedési üteme hosszú évek óta meghaladja a GDP-ét, az ország tömegével fejleszti és állítja hadrendbe a korszerű támadó fegyvereket. Ez kiegészül azzal, hogy elégedetlen az USA által dominált globális renddel, és sokan úgy ábrázolják Kínát, mint amely igen vonakodva alkalmazkodik a nemzetközi normákhoz. Mindez sok politikus, szakértő és elemző számára felveti a kérdést, hogy emelkedő, feltörekvő hatalomként Kína status quo-ra törekvő politikát folytat-e. A korábbi nemzetbiztonsági tanácsadó, Condoleezza Rice a *Foreign Affairs* 2000. januári-februári számában amellett érvelt, hogy „Kína nem »status quo« hatalom”. Gyorsan növekvő mértékű részvétele a nemzetközi szervezetekben nem szükségszerűen erős jelzője a status quo magatartásnak. Teljesítménye változó, de egészében javuló képet mutat az olyan nemzetközi normákhoz való alkalmazkodásban, mint a szuverenitás, a szabad kereskedelem, a fegyverzet-ellenőrzés és a nukleáris export korlátozá-

sa, az emberi jogok. Abban viszont nagyon sokan egyetértenek, hogy Kína világos célja a regionális hegemonia megszerzése, az Egyesült Államok ottani dominanciájának felszámolása, de legalábbis csökkentése, haditengerészetének és légierejének minél távolabb tartása a kínai partoktól. A nem status quo magatartása melletti legjobb bizonyítékként Tajvanra és a Dél-kínai-tenger szigeteire vonatkozó igényét hozzák fel. Ezek között a célok között azonban prioritási sorrend áll fenn: mindenekelőtt a tajvani vezetés, de mások számára is világos, hogy közvetlen és középtávú cél Tajvan, nem a tengeri szigetek, és a katonai fejlesztés, az USA távotartásának szándéka is most jórészt ezt szolgálja, nem feledkezve meg természetesen egyéb célokról, mint például a tengeri szállítási útvonalak biztosítása. (Emellett a Dél-kínai-tenger szigeteinek Kínához való tartozását Tajvan sem vitatja.) Természetesen a Japánnal való komplex és érzékeny viszonyra is utalni kell, benne az USA és Japán szövetségére; ez utóbbiról még a kínai elemzők is azt tartják, hogy jobb, ha Japán e bilaterális szövetségen belül helyezkedik el, mint hogy ha egyedül lenne. Szintén sok kínai szakértő véli úgy, hogy a Japánnal kapcsolatos kínai külpolitikát gyakran túlzottan befolyásolják az érzelmeik – mindenekelőtt a régi sérelmek, de tegyük hozzá: az újból erősödő nacionalizmus is –, ami célszerűtlen. Egészében tehát nem könnyű megítélni, hogy Kína status quo vagy revizionista hatalom. A revizionista hajlamot növelhetik belső társadalmi nyugtalanságok, a stabilitás megrendülése, kifelé esetleg a Tajvan miatti feszültségek. Nem szólva arról, hogy status quo hatalmak is bizonyos esetekben hajlamosak lehetnek katonai erőt alkalmazni területük, befolyási szférájuk vagy kliens államaik védelmében. A kínai status quo ma-

gatartás körüli bizonytalanságok, kétségek is hozzájárulnak tehát az NFH modernizálása és erősödése körüli nyugtalansághoz, félelmekhez.

Az NFH modernizálása körüli bizonytalanságok némi tisztázásához hozzásegít, ha röviden szemügyre vesszük, milyen szerepet szán a kínai vezetés a fegyveres erőinek, milyen feladatokra, milyen típusú összecsapásokra készíti fel őket. Ezekre részben választ ad a katonai doktrína.

A kínai katonai doktrína

A hadsereg modernizálásának egyik központi kérdésében, a katonai doktrína felfogásában Kína a reformidőszak kezdete óta hosszú utat tett meg. Az NFH-t lényegében egész története során a „népi háború” doktrínája vezette. Ez végső soron azon a meggyőződésen alapult, hogy egy háború kimenetelét elsősorban az emberi tényező határozza meg, amely egy elhúzódó gerillaháború során, ideiglenes területi veszteségek árán fokozatosan fölénybe kerül akár egy korszerűbben felszerelt ellenséggel szemben is. E stratégia középpontjában egy politikailag és ideológiailag erősen motivált hadsereg áll, amelyet egy hasonlóképpen politikailag mobilizált lakosság támogat. Ez az, amit Mao úgy fejezett ki, hogy a „hadseregünk hal a nép vizében”. Egyre világosabbá vált azonban, hogy egy korszerűen felszerelt hadsereggel szemben ez a stratégia nagyon kevésbé eredményes (az első figyelmeztető tapasztalatokat már a koreai háború idején megkapták), és a területek feladása is nehezen elviselhető veszteségeket okozna.

A kínai vezetők – a külpolitikai felfogás változásához is kapcsolódva – a totális, világháború veszélyét egyre kevésbé tartották valószínűnek, és ahogy Kína biztonsá-

gi érdekeinek középpontjába növekvő mértékben a regionális szempontok kerültek, úgy módosult a katonai doktrína is. Az NFH gyengeségeit a szárazföldi védelem erősítésével, kis távolságú támadásokkal (a határokon túlra is), valamint a nukleáris megtorlás fenyegetésével kívánták ellensúlyozni. A módosított doktrína ennek megfelelően a „népi háború modern feltételek mellett” lett. Az 1980-as évek közepén a korlátozott helyi háborúkat jelölték meg a belátható jövő legvalószínűbb konfliktusaként. Ennek megfelelően hajtottak végre szervezeti, strukturális változtatásokat az ilyen típusú háborúhoz szükséges kombinált hadviselés érdekében. Ennek részeként a 11 katonai körzetet hétbe vonták össze, és a korábbi, négymillió feletti létszámot 1985–1987 között egymillió fővel csökkentették. Az új katonai doktrína és stratégia szellemében egyre nagyobb hangsúlyt kapott a haditengerészet és a légierő. Elkezdték gyorsreagálású egységek szervezését, mivel a modern korlátozott háborúk a mozgékony, a gyorsaság, a nagy ütőerő követelményeit hangsúlyozzák.

A hidegháború vége, a Szovjetunió szétesése a KNK-t katonai szempontból biztonságosabb helyzetbe juttatta, mint amilyenben a fennállása óta bármikor volt. A kínai katonai és politikai vezetők számára igen megrázó, valósággal sokkoló hatással volt az öbölháború, mert végérvényesen tudatosította bennük, hogy Kína fegyverrendszerei súlyos, egyes területeken több évtizedes lemaradásban vannak a világ élvonalától, és a saját doktrínájuk szerint megvívni szándékozott háború követelményeitől. Ezt a felismerést csak megerősítette a koszovói háború. A katonai doktrínát ezt követően egyre inkább „korlátozott háború high-tech feltételek mellett” formában kezdték emlegetni. A hadügy területén vi-

lágyszerre végbemenő modernizációs forradalmat, annak gyorsuló ütemét Kína nemcsak élénk figyelemmel kísérte, hanem igyekezett vele lépést is tartani.

Az említett 2008-as katonai Fehér könyv az ilyen jellegű kínai dokumentumokhoz hasonlóan megállapítja, hogy a világbéke és fejlődés sokszoros nehézségekkel és kihívásokkal néz szembe, a hegemonizmus és hatalmi politika továbbra is létezik, a világban a forró pontok száma nő. Ezekből a sablonos megállapításokból kiindulva vonja le azt a következtetést, hogy Kína hosszú távú, bonyolult és változékony biztonsági fenyegetésekkel és kihívásokkal néz szembe. Nemzetvédelmi politikájával kapcsolatban leszögezi, hogy az tisztán védelmi jellegű, ám visszatérően hangsúlyozza, hogy az „aktív védelem” katonai stratégiáját hajja végre. A doktrína másik eleme, amely már néhány éve felváltotta a korábbi meghatározást, a „helyi háborúk az informatizáció feltételei között”. Az „aktív védelem” operatív irányelv a fegyveres erők minden ágazata számára, és csak azután kerül sor alkalmazására, ha az ellenség támadást indít. Az valójában nem válik világossá, hogy ez vonatkozik-e egy preventív támadásra is – például egy Tajvant fenyegető támadás esetén. Az informatizációt tekintve 2010-re kívánta ennek megbízható alapjait lerakni, és 2020-ra jelentős haladást elérni ezen a területen, a 21. század közepére pedig megvalósítani a nemzetvédelem és a fegyveres erők egészében vett modernizációját. Előírányozza a fegyveres erők struktúrájának megfelelő változtatását is, amire szükség van az informatizált helyi háborúk megvívásához. Kína karcsú, de hatékony elretentő erő birtoklására törekszik, amit az önvédelem céljaira megfelelően tud alkalmazni.

A korábbi években még Kínában is megjelentek olyan írások, amelyek a nukleáris fegyverek elsőként való alkalmazásának

önként vállalt önkorlátozásával foglalkoztak. Egyéb, mindenekelőtt a Tajvan problémája körüli megnyilvánulásokból egyesek arra következtettek, hogy Kína felülvizsgálja ilyen irányú elkötelezettségét. A félreértések és spekulációk elhárítására ezért most a doktrína ismételten leszögezte: „Kína elkötelezett marad a nukleáris fegyverek elsőként »nem alkalmazásának« politikájához, az önvédelmi nukleáris stratégiát követi, és sohasem lép nukleáris fegyverkezési versenybe bármely más országgal.” Ami feltűnő, hogy itt nem teszi hozzá azt, ami ennek az önkorlátozásnak szintén része volt, hogy egyáltalán nem alkalmaz nukleáris fegyvert ilyen nem rendelkező állammal szemben. Bizonytalanságot kelt, hogy kínai katonatisztek olyan írásokat publikáltak, melyek szerint meg kellene fogalmazni azokat a feltételeket, amelyek esetén szükség lenne nukleáris fegyver alkalmazására, például akkor, ha az ellenség hagyományos fegyverekkel indított támadása a kínai nukleáris erő túlélését, vagy esetleg magát a rendszert fenyegetné.

A doktrínával kapcsolatban érdemes megjegyezni azt is, hogy abban minden lehetséges alkalommal szerepeltetik a „kínai jellegzetességekkel/sajátosságokkal” kifejezést, legyen szó akár informatizációról, kiképzésről vagy bármiről. Mivel ennek mibenlétét sohasem magyarázták meg, vagy tartalom nélküli üres frázisnak tekinthetjük, vagy az említett kínai nacionalizmus egy megnyilvánulásának.

A katonai doktrínát tárgyaló rész végén – afféle „vörös farokként” – most is szerepel a népi háború stratégiai koncepciója. A különbség az, hogy már nincs utalás semmiféle ideológiára, hanem a népre, mint fontos tartalék erőre utal, amely jelentősen megnöveli Kína védelmi erejét. Ugyanakkor a népi háború egyfajta felélesztéseként fogható fel az az informatizációval kapcsó-

latos elképzelés, hogy az információs technológiában képzett polgárok millióit a nemzetvédelem érdekében felhasználják. Már több katonai körzet létrehozott – a katonai egységek mellett – tartalékos állományt az információs hadviselés céljaira.

Védelmi kiadások

Kínának az 1990-es évek óta rendkívül dinamikus növekvő védelmi kiadásai az egyik legtöbbet vitatott és sokféle interpretációra okot adó kérdés. Ezt annak tudatában is lehet mérlegelni, hogy a Kínát érintő külső fenyegetés veszélye nagymértékben csökkent. Egy katonai költségvetés a méretén túl sokféle információt szolgáltathat egy ország honvédelmi politikájáról: az elosztása, fejlesztési céljai, biztonsági felfogása stb. szintén jórészt kiolvasható ezekből az adatokból. Vagyis egy részletezett védelmi költségvetés növeli az átláthatóságot, fontos bizalomerősítő eszközként funkcionál. Ehhez képest Kína hosszú időn keresztül egy összegben adta meg védelmi kiadásait, és 1994 óta is csak három nagy területre – a személyi kiadásokra, a kiképzési és fenntartási tevékenységek és a felszerelésre fordított összegre – vonatkozó megosztását közli.

Ami a kínai védelmi kiadás összegét illeti, mindenki nyílt titokként kezeli, hogy az a tényleges kiadásoknak csak egy részét tartalmazza, és nagymértékben alábecsült. Egyrészt a központosított gazdaság megmaradt elemei még messzemenően lehetővé teszik, hogy az ilyen jellegű tételeket a piaci árnál jóval alacsonyabb költséggel számolják el. Másrészt szintén általános vélekedés szerint számos tételt kihagynak, a költségvetés más tételei között szerepelhetnek. Ilyen tételek a kiadások a stratégiai és nukleáris erőkre, a védelmi célú kutató-

A főbb ázsiai hatalmak katonai kiadásai a GDP százalékában, 2000–2009

Év	India	Japán	Kína	Oroszország	Dél-Korea
2009	2,8	1,0	1,4	3,4	2,8
2008	2,6	0,9	2,0	3,5	2,8
2007	2,5	0,9	2,0	3,5	2,6
2006	2,6	1,0	2,0	3,6	2,6
2005	2,8	1,0	2,0	3,7	2,6
2004	2,9	1,0	2,0	3,8	2,5
2003	2,8	1,0	2,1	4,3	2,5
2002	2,9	1,0	2,1	4,4	2,4
2001	3,0	1,0	2,0	4,1	2,6
2000	3,1	1,0	1,8	3,7	2,6

Forrás: Cordesman, Anthony H. – Hamond, Robert: The Military Balance in Asia: 1990–2010. A Quantitative Analysis. 6. o.

si-fejlesztési előirányzatok, a fegyverimportra fordított teljes összegek, a hadiipari építkezések költségei, a félkatonai erőkre fordított kiadások, a kormányzati szubvenciók a katonai termeléshez, és az NFH saját bevételei. Ez a felsorolás valószínűleg nem is tekinthető teljesnek, ami miatt a nyugati elemzők a tényleges kiadásokat a hivatalosan jelentettnek a négy-öttszörösére becsülik, de a leginkább mérsékelt becslések is a két és fél-háromszorosra.

Gyors gazdasági növekedési ütemére utalva állítja Kína, hogy védelmi kiadásai ezzel arányosan növekednek. A kormány adatai szerint például 1998 és 2007 között a GDP átlagos évi növekedési üteme 12,5%

volt, a katonai kiadások átlag 15,9%-kal nőttek, míg a teljes állami kiadások 18,4%-kal. A kínai érvelés előszeretettel operál olyan adatokkal, amelyek más országokhoz – például a GDP százalékában kifejezett arányt tekintve akár a fejlett országokhoz, vagy még inkább a régióbeli hatalmakhoz – viszonyítva a kínai védelmi kiadások alacsony szintjét jelzik. A GDP-hez viszonyított arány tehát – természetesen itt a hivatalos kiadási tételekről van szó – Kína esetében igen visszafogott költségvetést tükröz, főképp, ha az Egyesült Államok 4% körüli arányához viszonyítjuk. A régió belüli helyzetéről azonban realitásabb képet ad, ha az abszolút kiadási összegeket vetjük össze.

A főbb ázsiai hatalmak katonai kiadásai, 2000–2009 (milliárd dollár, 2008)*

Állam	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Dél-Korea	18,3	18,8	19,4	20,0	20,9	22,6	23,4	24,5	26,1	27,1
Oroszország	29,7	33,0	36,6	39,0	40,6	44,2	48,4	52,5	58,3	61,0
Japán	47,5	48,0	48,5	48,6	48,2	47,9	47,3	47,1	46,3	46,9
India	21,9	22,6	22,6	23,1	26,8	28,3	28,5	28,9	32,3	36,6
Kína	31,2	38,4	44,4	48,5	53,1	59,0	68,8	77,9	86,2	98,8

* A SIPRI Military Expenditure Database adatai alapján <http://www.sipri.org/databases/milex>; Forrás: uo. 7. o.

A világ vezető hatalmainak katonai kiadásai, 2009

Rangsor	Ország	Kiadás (milliárd dollár)	Változás 2000–2009 (%)	Egy főre eső kiadás (dollár)	Részesedés a GDP-ből, 2008 (%)	Világrészesedés (%)
1	USA	661	75,8	2100	4,3	43
2	Kína	100*	217	74,6*	2,0*	6,6*
3	Franciaország	63,9	7,4	1026	2,3	4,2
4	Egyesült Királyság	58,3	28,1	946	2,5	3,8
5	Oroszország	53,3*	105	378*	3,5*	3,5*
Összes		937				61

* = becsült adat

Forrás: Extract from SIPRI Yearbook 2010 – Military Expenditure for media reporting purposes (chapter 5) 8.o.

A 2009-es évet alapul véve Kína a legmagasabb katonai kiadással rendelkezik a térségben, a becsült tényleges kiadások alapján pedig a világon a második legtöbbet költi az Egyesült Államok után. A régió és a világ figyelmét és aggodalmát az a dinamizmus váltja ki, ami a kínai védelmi kiadások növekedését jellemzi. 1989 óta, amikor Kína elkezdte igen ambiciózus hadsereg-modernizálási programját, az ilyen célú kiadásai évi átlagban 12,9%-kal növekedtek. A 2000 utáni években ez a növekedése azonban ezt az átlagot jelentősen meghaladta: a hivatalos adatokat alapul véve például 2000-ben a növekedés 17,7, 2002-ben 17,6, 2007-ben 17,8, de még 2009-ben is 14,9 százalék. Az IMF 1996 és 2008 közötti, az inflációval kiigazított adatai szerint a védelmi kiadások átlagos évi növekedése 11,8% volt, míg a GDP-é (szintén az inflációval kiigazítva) évi 9,2%. Ennek az időszaknak az adatai különösen azért hasznosak, mert az 1995–1996-os tajvani-szorosi válságot követő időszakot, a 9. és a 10. ötéves tervet (1996–2000 és 2001–2005) foglalják magukba, amikor az NFH modernizációja megélelné. A katonai kiadásoknak a GDP növekedési ütemét némileg meghaladó mértéke nem jelent elviselhetetlen ter-

het, nem kérdőjelezi meg a törekvést, hogy egyensúlyban legyen a gazdasági fejlődéssel. Ráadásul 2010-re csak 7,5 százalékos növekedését irányozták elő a katonai költségvetésnek, amiről még nem lehet tudni, hogy tendenciaváltozást jelez-e.

A katonai modernizáció

A katonai modernizáció a fegyveres erők valamennyi szolgálatára kiterjed, de magában foglalja egyebek mellett a stratégiai és taktikai irányelvek változását, a kiképzési módszereket, a szolgálatok közötti operatív együttműködést is. A reformidőszakban, a modernizáció első évtizedében a potenciális fő ellenség továbbra is a Szovjetunió volt, Tajvan kérdése, különösen az erőszakos egyesítés nem volt hangsúlyosan előtérben. Utóbbi – részben a tajvani többpárti demokrácia létrejöttének hatására – annyiban változott, hogy a kínai vezetés figyelmének homlokterébe feltételezett függetlenségi törekvéseinek megelőzése került. A folyamat kiemelkedő állomása volt 2005-ben az elszakadás elleni törvény elfogadása, amely törvényi szintre emelte a Tajvannal szemben addig is hangoztatott erőszakkal való fenyegetést. Ehhez társul-

tak a fentebb már érintett missziókra, feladatokra való felkészülés lépései, különösen az ezredforduló után.

A KNK létrejöttétől számítva az NFH három nagy modernizáción ment, illetve megy keresztül. Az első szakaszt 1949-től az 1980-as évek közepéig lehet számítani, amikor az alapokat a Szovjetunió támogatásával rakták le, majd a vele való szakítás után az egész gazdasághoz hasonlóan a katonai modernizáció is jórészt megtorpant, kivéve a rakéta- és nukleáris technológiát. A második szakaszt az 1990-es évekig számíthatjuk, amikor az „aktív védelem” és az említett „helyi háború modern technológiai feltételek között” stratégia szellemében a nagy áramvonalasítást és átstrukturálást hajtották végre, beleértve a jelentős létszámcsökkenést, az elavult fegyverzet lecserélését, ami például közel 10 ezer tűzéri eszközt, 1100 tankot, 2500 repülőgépet és 610 hajót érintett. Az 1990-es évek elején az öbölháború hatására Kína megértette, hogy a gépesített hadviselést fokozatosan helyettesíteni kell az informatizált hadviseléssel, ami a modernizáció harmadik szakaszát képviseli. Ennek eredményeként a 21. század közepére el kell érni az informatizált hadsereg fejlett országok képviselte szintjét. Egyes kínai szakértők ezt kiegészítik azzal, hogy a hadseregnek képessé kell válnia egy globális háború megnyerésére, amelyhez katonai szövetségesekre, tengerentúli katonai bázisokra, a nemzetközi katonai erőfeszítésekben való részvételre van szükség.

Az NFH modernizációja vegyes képet mutat, ami egy ilyen méretű és igen összetett szervezetnél természetesnek tekinthető. Nagyon korszerű, magas harcértékű összetevők mellett még nagy részeket találhatunk elavult felszereléssel, nem operatív kapacitásokkal. Kína elkezdte offenzív célú fegyverrendszerek kiépítését,

amelyekről nem lehet tudni, hogy mikor állnak valóban a rendelkezésére, különös tekintettel arra, hogy más országok is fejlesztenek új fegyverrendszereket. A harcászati szempontjából rendkívül nehéz megítélni a katonák és a tisztek kiképzésének színvonalát. Egy jól képzett pilóta egy harmadik generációs vadászgéppel magasabb harcértéket képviselhet, mint társa egy még újabb típussal, de ez szinte minden más fegyverrendszerre igaz. Végül az is igen lényeges tényező, hogy a katonának gyakorlatilag semmilyen harci tapasztalata nincs, az utolsó háborút 1979-ben vívta Vietnammal, az is csupán egy hónapig tartó korlátozott határháború volt.

A teljességre törekvés igénye nélkül a modernizáció következő összetevői említhetők:

- változások a fegyveres erők struktúrájában, a személyi erők méretének jelentős csökkentése kíséretében;
- új fegyverek, berendezések beáramlása;
- a katonai kiképzés módszereinek, tartalmának és gyakoriságának javítása, különös hangsúllyal a fegyvernemek közös tevékenységére;
- az NFH egész logisztikai rendszerének átalakítása;
- a katonák életszínvonalának, életkörülményeinek, fizetésének javítása;
- a katonai szakmai képzés, oktatás rendszerének módosítása.

Az NFH modernizációját pozitívan befolyásolja, hogy (egyelőre) korlátozott céljai vannak az óceánokon túlra vonatkozóan, nincsenek külföldi bázisai, hangsúlyozottan az ország szuverenitásának védelmére koncentrált, és megmaradt párhadsergek.

A hadsereg informatizációjának hátterét jelentős mértékben a polgári high-tech ipari bázis gyors fejlődése adja, ugyanakkor rendkívül nehéz felbecsülni a polgári és a hadiipar között csere, az ún. átfolyás mértékét. Az tény, hogy a kínai vezetés

erősen hangsúlyozza a két szektor integrációját, a kettős felhasználású technológiák bővítését, a tudományos kutatási és fejlesztési eredmények hasznosítását. Hu Csin-tao (Hu Jintao) pártfőtitkár a legutóbbi, XVII. pártkongresszuson tartott beszámolójában ezeket külön hangsúlyozta. Kína hadiipara a külföldi fegyverek és technológiák beszerzése által is képessé vált modern fegyverrendszerek kifejlesztésére és termelésére. A legfejlettebb rendszerek közül még nagyon sok változatlanul függ a külföldi eredmények másolásától, utánzásától a régóta alkalmazott fordított mérnöki tevékenységen (*reverse engineering*) keresztül. Az általános színvonal emelkedése ellenére a hadiipari szektorok fejlődése egyenetlen. Az erőforrás-elosztás és egyéb prioritások alapján a fő hangsúly a rakéta- és űrrendszerek fejlesztésén és gyártásán van, ezt követik a haditengerészet, a légierő és a szárazföldi erők anyagai. A kutatási-fejlesztési bázis és képességek rendkívül gyors ütemű fejlődése paradox módon maga is hozzájárul a különböző szektorok minőségi különbségeihez.

Kína minden évben több tízmillió dollárért importál fegyverrendszereket. Az 1980-as években a szovjetellenességre is alapozva hozzájutott nyugati fegyverekhez, francia helikopterekhez, francia és olasz föld-levegő rakétákhoz, amerikai repülőelektronikához stb., de a Tienanmen téri leszámolás után bevezetett nyugat-európai és amerikai fegyverembargó után fő forrásává Oroszország lépett elő. A legnagyobb figyelmet a Szu-27 és Szu-30 vadászrepülőgépek, a Szovremennij rombolók, a Kilo osztályú tengeralattjárók és az SS-N-22-es rakéták beszerzése keltette. A vásárláson túl különböző korszerű rendszerek gyártási jogát is megvásárolta. Az irányító és ellenőrző rendszerek, fejlett energiatechnológiák, nanotechnológia, in-

novatív anyagok, precíziós szerszámgépek, mikrohullámú integrált áramkörök, információs technológiák stb. azok a fő területek, amelyeken erősen támaszkodik külföldi technológiák beszerzésére. A megszerzett technológia gyakran egy generációval korábbi a beszerzés idején, mivel az államok nem szívesen adják fel előnyüket. Például egy vadászgép esetén a fordított mérnöki munka nem elegendő magához a repülőgéphez, fejlett precíziós, magas technológiai színvonalat képviselő szerszámgépekre, elektronikára és alkatrészekre, szakképzett személyzetre és létesítményekre is szükség van. Így mire egy hazai változatot előállítanak, az a repülőgép talán már két-három generációval is elmarad az akkori világszínvonalától. Nem véletlen, hogy az öt legnagyobb fegyvergyártó (USA, Franciaország, Oroszország, Németország, Egyesült Királyság) kivételével minden más ország, amely megkísérelt hazai harci repülőgépet gyártani (Izrael, Dél-Afrika, India, Tajvan, Dél-Korea), rendszerint felhagyott ilyen erőfeszítéseivel, és visszatért az importhoz. Kína azonban kivétel, a nehézségek ellenére is megmaradt a harci gépek hazai előállításával mellett.

A fegyverimport, a fordított mérnöki munka – és természetesen a nagyon dinamikusan fejlődő kutatási-fejlesztési tevékenység – mellett Kína felhasznál egy további eszközt is, az ipari kémkedést. 1995 és 2008 között az Egyesült Államokban számos esetet lepleztek le, amelyek résztvevői igen széles spektrumon törekedtek információk megszerzésére a nagy teljesítményű komputerektől a cirkáló rakétákon és repülőgép-tervezésen át az űrtechnológiáig. (Ebbe a tevékenységbe nyújtott betekintést – elsősorban a rakéta- és űrtechnológia területeire koncentrálna – az 1999-ben az USA-ban készített úgynevezett Cox-jelentés).

Az ilyen jellegű információgyűjtés nem korlátozódik az Egyesült Államokra. 2007-ben az orosz rakéta- és űrtechnológiai társaság vezetőjét ítélték el 11 évre, mert titkos információkat adott át a kínaiaknak. Egy Belgiumba menekült ügynök szerint kínai kémek százai dolgoznak különböző európai iparágakban. Egy 2005-ben Ausztráliába disszidált kínai diplomata azt állította, hogy több mint ezer kínai titkos ügynök és informátor volt Ausztráliában. Franciaországtól Svédorszáig több más országban is lepleztek le kínai kémeket, ügynököket. E célra a kínai diákok, üzletemberek, tudósok, diplomaták, a kínai szórvány tagjainak kiterjedt hálózatát is felhasználják. A „gyűjtőmunka” e téren a legálisan vagy féllegálisan hozzáférhető információk, dokumentumok megszerzésére is kiterjed. A megszerzett információk segítségével, sok költséget és időt is megspórolva, egyes területeken Kína ugrászerű fejlődést tud elérni.

Mindenesetre hangsúlyozni kell, hogy hadserege modernizálásához Kínának ma már nem feltétlenül kell elsősorban a fegyverimportra (és a különböző módokon megszerzett információkra) támaszkodnia. Mostanra már szinte minden területen elég egyértelműen bebizonyította, hogy képes modern fegyverrendszerek fejlesztésére és előállítására. A különböző fegyvermeknél viszonylag kicsi az importált fegyverrendszerek aránya, ugyanakkor szinte minden fegyver, illetve berendezés vagy orosz licenc alapján, vagy fordított mérnöki munkával gyártott termék. Említésre érdemes, hogy a fejlődő országok fegyverpiacain Kína ezekkel a lemásolt/ellopott fegyverekkel kezdi kiszorítani az oroszokat. Különösen éles a verseny a harci repülőgépek terén: például Egyiptom, de hasonlóképpen Azerbajdzsán is a kínai gépek iránt mutat érdeklődést. Kína jelenleg

a nemzetközi fegyverpiac két százalékát birtokolja, és a világ 9. fegyvereladója, de jó úton halad afelé, hogy a gazdasági teljesítményhez hasonlóan a második helyre ugorjon az Egyesült Államok mögött ezen a téren is. Kína válhat a közeljövőben a „szegény” országok fegyverszállítójává.

Aszimmetrikus hadviselés

A kínai vezetés, beleértve a katonákat is, már régen tudatosította, hogy a potenciálisan fő ellenfélnek tekintett Egyesült Államokat – erőt az erővel szembeszegezve alapon – nem győzheti le. Az aszimmetrikus háború kínai doktrínája azt célozza, hogy meg kell találni az amerikai erők fő sebezhető részeit. A kínai hadsereg lapjának egy 1999-es cikke kijelentette: „Egy abszolút fölényrel rendelkező erős ellenségnek bizonyára van gyengesége... Katonai felkészülésünknek közvetlenül azokat a taktikákat kell megtalálnia, amelyek egy erős ellenség gyengeségeinek kihasználását veszik célba.” A kínaiak számára ez egyáltalán nem új, a híres hadtudományi klasszikus, Szun-ce is javasolt erre vonatkozó taktikákat. Amerika sebezhető pontjaira vonatkozóan elvileg szóba jöhet az olajimport támadása, ami a dollár meggyengülését eredményezné, továbbá Kína valutatartalékainak hirtelen átváltása dollárról euróra vagy például jenre, ezek azonban kétélű fegyvernek bizonyulhatnak.

A kínai aszimmetrikus hadviselés fő irányai szorosan kapcsolódnak a katonai doktrínájában megfogalmazott informatizáció feladatához. Mivel az amerikai hadsereg ezen a téren is jóval előttük jár, információs hálózatának, műholdjainak fenyegetése kínai részről reális veszélyt jelent. Az internetet potenciális háborús eszköznek tekinti, beleértve szakértőket, hackerek

kiképzését és felszerelését, hogy behatoljanak az ellenfél katonai információs hálózatába. Egyetemi kurzusokat indítottak a kibertámadásokra és azok kivédésére való felkészítés céljából, tanulmányozzák a hackerek módszereit, a számítógép-vírusok tervezését és alkalmazását, a hálózati biztonság problémáit. Az aszimmetrikus hadviselés számára további lehetőségeket kínál, hogy a katonai és nem katonai, a katonai és a polgári közötti vonal elmosódott, amire a legáltalánosabb példa a terrorizmus. Ez utóbbinál sem könnyű azonosítani az ellenséges célt, átlépi a területi határokat, egyértelműen aszimmetrikus támadásokat alkalmaz. A terrorizmushoz hasonlóan napjainkban ugyancsak nem hagyományos fenyegetést jelentenek a hackerek, akik rendszerint nem kapnak katonai kiképzést, a legtöbb esetben politikai motíváltóság sem mutatható ki náluk, de hatalmas károkat tudnak okozni, és potenciális veszélyt jelentenek. Két angol tinédzser 2001-ben képes volt behatolni az Egyesült Államok ballisztikusfegyver-kutatási fájljaiba, aztán átvették az ellenőrzést az USA légierijének számítógépei és más katonai létesítményei felett. Világszerte nagy figyelmet keltett 2007-ben orosz hackerek koncentrált támadása Észtország ellen. Ennek az előzménye az volt, hogy az észti kormány áthelyezett egy szovjet érából származó háborús emlékművet és bronzszobrot Tallinnban arra hivatkozva, hogy az a szovjet hódításra emlékeztet. Tüntetések, az orosz kormány tiltakozása nyomán egy hónapig tartó kibertámadás indult észti webszajtók ellen, beleértve a parlamentet, bankokat, minisztériumokat, újságokat, zavarták ezeknek az intézményeknek munkáját, hamis híreket terjesztettek stb., azt azonban nem sikerült bizonyítani, hogy az akciót az orosz kormány szponzorálta, vagy részt vett volna benne. Ugyanilyen

akcióra került sor 2008-ban a Dél-Oszétia miatt kitört orosz–grúz háború során, órákkal a háború megkezdése után. Az orosz kormány vagy hadsereg részvételét itt sem sikerült bizonyítani. Amennyiben ezek hazafias kibertámadások voltak, komoly veszélyforrást képviselhetnek, károsíthatják az ország soft powerjét, megtorló támadást válthatnak ki (grúz hackerek részéről ilyenre sor is került), sőt az államot is bevonhatják a konfliktusba.

Kína – akár e meggyőző példák hatására is – erőteljesen fejleszti kiber-hadviselési képességét, beleértve a hackerkapacitást, különösen azért, mivel ez kis tőkeáfordítással jelentős károkat tud okozni, nehéz a támadót azonosítani és védekezni ellene, s nem okoz problémát a földrajzi távolság. Kínai hackerek már nagyon sok támadást indítottak a Pentagon, a NASA, a Los Alamos Laboratories, a Boeing, a Lockheed Martin, a Harvard stb. ellen, és bizalmas, titkos adatokat, mint például haditengerészeti kódokat, rakétairányító rendszerekre vonatkozó információkat, fegyverfejlesztéseket, személyek és be rendezések mozgásának leírásait szereztek meg. Összehangolt kibertámadásra került sor azt követően, hogy egy amerikai felderítő repülőgép összeütközött egy kínai vadászrepülővel, amelynek a pilótája meghalt (EP-3 incidens). 2003 és 2006 között Titán eső néven indult kitartó kínai támadás amerikai védelmi és ürlétesítmények ellen. Egyedül 2005-ben a Pentagon több mint 79 ezer betörési kísérletet regisztrált. A kibertámadások kínai részről oly gyakorivá és agresszívvé váltak, hogy George W. Bush is felvetette a témát Hu Csin-tao (Hu Jintao) kínai elnöknek a 2007-es APEC-csúcstalálkozón. Az Egyesült Államokon kívül egy sor más ország is célpontja ilyen támadásoknak. 2007–2008-ban Ausztrália, Franciaország, Németor-

szág, India, Japán, Új-Zéland, Dél-Korea és az Egyesült Királyság nyilvánosan vádolta hackertevékenységgel Kínát. Ezek a kísérletek természetesen nemcsak katonai titkok, hanem minden olyan információ megszerzésére irányulnak, amelyek minél gyorsabban segítik szűkíteni a legfejlettebb országok és Kína között fennálló technológiai szakadékat.

Az internetet Kína fel tudja használni a tajvani lakosság manipulálására is, vagy védelme gyengeségeinek felmérésére. Egy konfliktus esetén Kína élhet a kibertámadások eszközével az USA-beavatkozás késleltetésére, ami elegendő időt hagyna Tajvan kapitulációjának eléréséhez.

Az aszimmetrikus hadviselés önálló területe az űrhadviselés, a műholdak elleni támadás (antisatellit – ASAT). Az egész világ figyelmét felkeltette, amikor 2007 elején a kínaiak közép-hatósugarú ballisztikus rakétával lelőtték egy időjárás-műholdjukat. Az esemény több okból keltett feltűnést. Az 1980-as évek óta hallgatólagos moratórium létezett az erre képes hatalmak között, hogy ilyen módon nem semmisítenek meg műholdat. Ennek egyik oka, hogy az így keletkező űrszemét rendkívüli veszélyt jelent nemcsak a műholdakra, hanem az embert szállító űrhajókra is. A kínai kísérlet közel ezer darab nagyobb és sok ezer kisebb darabból álló szemétfelhőt eredményezett. Kína csak 12 nap elteltével, mintegy a világviszhang nyomására adott hírt az akcióról, hangsúlyozva, hogy az nem irányult más ország ellen, és miközben semmiféle magyarázatot nem adott a kísérlet szándékára vonatkozóan, a szokásos kétszínű módon hozzátette, hogy Kína ellenzi az űrfegyverkezést és a fegyverkezési versenyt az űrben. A szándék azonban világos volt: Kína ily módon kívánta a világ tudomására hozni, hogy képes fenyegetni az USA műholdja-

it, s így ellensúlyozni tudja annak feltételezett űrhegemóniáját is. A fenyegetés valószínű, mivel az Egyesült Államok minden más országnál jobban függ az űrbeli távközlési eszközöktől.

Kína tehát ugrásszerű fejlődésre törekszik a katonai versengésben, felhasználva erre a kiberhadviselést. Az ellenség gyenge pontjainak felmérése nemcsak aszimmetrikus előnyt biztosít egy lehetséges konfliktusban, hanem – mint a legutóbb említett kísérlet is jelzi – elrettentő tényezőként is működik.

A kínai fegyveres erők szervezete, az egyes részek modernizálása

Az NFH mellett a biztonsági erők másik fontos összetevője a Népi Fegyveres Rendőrség (*People's Armed Police – PAP*), amelyet 1983-ban hoztak létre, hogy az NFH-t mentesítsék a belső biztonság fenntartásának feladataitól. (Létszáma mintegy 1,7 millió fő, a lakosság tömegéhez képest kicsi.) További összetevői a népi milícia, amelynek szintén a közrend fenntartása a feladata, háborús időben pedig az NFH támogatása. Emellett léteznek az Állambiztonsági Minisztérium egységei, melyek feladata a kémelhárítás, a belső és külső felderítés. Minden katonai egység a Közpon-ti Katonai Bizottság fennhatósága alá tartozik. Ezt a testületet a párt még az 1920-as években hozta létre, állami megfelelőjét csak az 1982-es alkotmány értelmében szervezték meg.

A szárazföldi erők hét katonai körzetben helyezkednek el, amelyek lefedik Kína egész területét. A világ legnagyobb létszámú ereje, jelenleg mintegy 1,6 millió fő, vagyis mintegy 70%-a az NFH 2,3 milliós összlétszámának. A szárazföldi erők mo-

dernizálása – a létszámcsökkentés mellett – elsősorban a személyi állomány és felszerelés átstrukturálására és korszerűsítésére irányult, amelynek eredményeként kisebb létszámú, de nagyobb harcképességű hadsereg jött létre, alaposan megjavult mobilitással és tűzerővel. A szárazföldi erők 18 hadseregcsoportot alkotnak, a mobil tevékenység és a háromdimenziós támadás és védekezés követelményeinek megfelelően sokfunkciós, mobil egységekre tagolódnak, amelyek integrált, nagy távolságú manőverekre, gyors támadásra és speciális tevékenységekre is képesek.

A fegyverzetet tekintve az 1980-as évekig elsősorban a hagyományos fegyvereket fejlesztette az NFH, együtt a stratégiai nukleáris fegyverekkel. A szárazföldi erők is csak az 1980-as évek végétől fejlesztettek ki korszerű légvédelmi és tankelhárító fegyverrendszereket. A hadsereg páncélos összetevői új harci tankokat, páncélozott szállító járműveket, a tűzéréség egyebek mellett nagy kaliberű, önjáró tarackágyúkat, korszerű föld-levegő rakétákat, vállról indítható légvédelmi rakétákat, új típusú radarokat, intelligens parancsnoki rendszereket stb. kapott. Tajvan miatt is mindig külön hangsúly kerül a kétélű támadó járművek új generációjára. A védelemmel az élőerő és berendezések védelmének új típusait fejlesztették ki a vegyi, biológiai és nukleáris fegyverekkel szemben, beleértve a korai felderítés, figyelmeztetés, mentesítés feladatait. A hadsereg légiereje az utóbbi években nagy erőfeszítéseket és előrelépést tett abba az irányba, hogy támogató erőből, amely elsősorban a szállítási feladatokra koncentrál, olyan integrált erővé váljon, amely a légítámadási, légi támogatási stb. tevékenységekre összpontosít.

Az NFH légierő mintegy 250 ezer főből és kb. 2300 repülőgépből áll (ezek egy ré-

sze kiképző gép, illetve tartalék), szétesztva a hét katonai körzetben. Ez a fegyvernem is az 1990-es években indult gyors fejlődésnek. Az informatizált háború követelményeinek megfelelően a területi légvédelemről egyre inkább az offenzív és defenzív képességek teljesítésére tér át, növeli a felderítő, légicsapásmérő, lég- és rakétavédelmi stb. képességeit. Kína a szovjet, illetve orosz vadászgépek bázisán tervezte és reprodukálta a J és F szériájú vadászgépeit. Még korábban másolta a MiG–19-et, s így sikerrel állította elő 1963-ban a J–6 vadászgépeket, amelyeket csak 2006-ban cseréltek le. Az 1990-es években szintén Oroszországból importálta a Szu–27 és Szu–30 vadászgépeket, és 1998 elejére ezekre a modellekre alapozva sikerrel megtervezte a J–10 és J–11 negyedik generációs vadászpülőket. (A J–10 az F–16-os továbbfejlesztett változata, amelyet állítólag az izraeli Lavi prototípusra alapoztak.) A légierő jelenlegi készletét elsősorban harmadik és negyedik generációs vadászgépek és vadászbombázók alkotják, köztük 800-1000 darab J–7 (MiG–21) és J–8II vadászközvetlen vadászgépek, orosz Szu–30MKK többfunkciós vadászgépek stb. Földi célpontok elleni támadásra a J–10 lézerirányítású bombákat, hajó elleni rakétákat és különböző, nem irányított bombákat képes hordozni. Még nem világos, hogy a légierő helyettesítő-e előregedett H–6 (Tu–16) közép-hatósugarú bombázóját az orosz Tu–22M (amennyiben az oroszok hajlandók szállítani) és Tu–95 bombázókkal. A szállítási kapacitás bővítésére is törekednek hosszú hatósugarú gépekkel, kiegészítve az 1990-es évek óta szolgálatban levő IL–76MD gépeket. Kína egy hazai négymotoros, turbólégcsavaros szállító repülőgépet is fejleszt, az Y–8 (An–12Cub) gépei helyettesítésére. Továbbá IL–78-as

légi utántöltésre szolgáló tankereket is rendelt (az oroszok a szállítást egyelőre elhalasztották), amelyek jelentősen növelnék – egészen 3 ezer kilométerig – a Szu-27 és Szu-30 gépek hatósugarát. A tankerek mellett a légierő modernizálásának fontos trendje az utóbbi években az egyéb támogató gépek (AWACS, kutató és mentő repülőgépek stb.) fejlesztése és telepítése. A közelmúltban mutatták be – világszerte élénk érdeklődést keltve – a J-20-as lopakodó típusú gépet, amelyre azonban még további tesztelés és fejlesztés vár. A csak példaként említett gépbeszerzések és fejlesztések mellett végül utalni kell arra, hogy a modernizálási folyamat szerves részét képezi a pilóták és egyéb személyzet kiképzésének javítása, szakmai színvonalának emelése.

Tíz-tizenöt évvel ezelőtt a fegyvernemek közül talán leginkább a *kínai haditengerészettel* kapcsolatban fogalmazódtak meg a legszélsőségesebb értékelések, mindezekelőtt annak képességeit, harci értékeit illetően. Az egyik szerint „papírtigris”, amely jelentős modernizációra szorul, és komoly operatív problémákkal küzd. A másik vélemény képviselői már akkor riadót fújtak Kína régióbeli tengeri dominanciáját illetően. A fegyvernem gyors ütemű modernizációját jelzi, hogy mára kizárólagossá váltak a régióbeli jelentőséget méltató, távoli vizekre is kiterjedő akcióképességét mérlegelő elemzések.

A haditengerészet létszáma 225 ezer fő, hadereje három, Északi-, Keleti- és Déli-tengeri flottára oszlik, amelyek tíz nagy haditengerészeti bázison helyezkednek el. Mindhárom flotta parancsnoksága alatt található tengeralattjárók, felszíni hajók, légierő stb. A tengerészeti erő az „aktív védelem” doktrínája alapján potenciálisan három tengeri szintérnek megfelelően strukturálódik. Az első szintér a közvetlen

partvonalat és az úgynevezett első szigetláncot jelenti, amely egy sor szigetből áll Japántól a Ryuku-szigeteken át Borneóig, magában foglalva Tajvant is. Ez nagyjából 200 tengeri mérföldre húzódik Kína partja felől. Kína ma már teljes mértékben képes tevékenykedni az első szigetláncon belül. A következő szintér a második szigetláncot jelenti, amely durván ugyanazt a vonalat követi, és magában foglalja Guamot, Indonéziát és Ausztráliát. A harmadik szintér virtuálisan a globális erőt képviselné (kékvízi haditengerészet), amelyhez megfelelő felszerelés és támogató logisztikai infrastruktúra kellene. Kína jelenleg regionális tengeri hatalom, amely képes szigeteket elfoglalni és védelmezni, például a Dél-kínai-tengeren, és megvédeni bizonyos fontos tengeri szállítási útvonalakat.

Jelenleg Kína rendelkezik a legnagyobb tengeralattjáró flottával Ázsiában, amely nyolc-tíz nukleáris meghajtású és 50-60 dízel-elektromos tengeralattjáróból áll. A régebbi Romeo és Ming osztályú dízel-elektromos tengeralattjárókat az újabb, hazai gyártású Song osztályúak és az orosz építésű Kilo osztályúak váltották fel. Emellett új, Jin osztályúak is, amelyek nukleáris rakéták indítására képesek, víz alatti pozícióból. Külföldi feltételezések szerint a tengeralattjárók száma évente három új hajóval gyarapodik.

A felszíni hajóknál is jelentős modernizációt hajtottak végre. Több száz különböző típusú hajója közül igazán jelentősnek a rakétákkal felszerelt mintegy 30 romboló és a több mint 50 fregatt számít. A régi Luda osztályú rombolókat és a Jianghu osztályú fregattokat fokozatosan újakkal cserélték fel, amelyek közül a legkorszerűbbek az Oroszországtól vásárolt három Szovremenij romboló (bár ez – mivel 1980-as típus – már tulajdonképpen elavultnak számít). A hazai építésűek közül a Luhu (1998,

2 db) és a Luzhou (2006, 1 db) osztályú rombolók tekinthetők a legmodernebbeknek. Ezek több torpedóvető csővel, kettős ágyúkkal vannak felszerelve, és mindegyik két helikoptert is hordoz. A legtöbb romboló a 130 mm-es ágyúk helyett korszerűsített új 100 mm-es kettős lövegtoronyágyút kapott, illetve kap, javított tűzellenőrzési rendszerekkel. Járőr- és tengerparti kombatant hajóinak számát a 2000-ben még 368 darabról 253-ra csökkentette, szintén korszerűsítés keretében. Mintegy 160 darab különböző partra szállító egysége van, amelyek közül a közepes méretű hajók kettőzhet tankot és 250 főt képesek szállítani, míg a Yudeng osztályú kilenc tankot és 500 katonát. Feltételezések szerint még régi, 1960-as és 1970-es években készült egységek is lehetnek szolgálatban. Az IISS Military Balance 2006-os becslése szerint a haditengerészet teljes szállítási kapacitása mintegy 620 tank és 15 ezer katona. A haditengerészetnek ezt a kapacitását hagyományosan egy tajvani invázió szemszögéből szokták mérlegelni. A nyilvánvalóan nem elegendő erő miatt kerülnek előtérbe olyan megoldások, mint a rakéták telepítése, tengeri blokád, aknák telepítése.

A felszíni hajók és a tengeralattjárók támogatásában fontos szerepe van a haditengerészet légierejének. Talán felesleges is mondani, hogy ez is gyors ütemű korszerűsődésen megy keresztül. A közel 350 repülőgépből mintegy 50 az orosz gyártmányú Szu-30MKK, amely egyes vélemények szerint a legmodernebb az összes kínai repülőgép közül. A tengerészet bombázói minden szempontból elavultak, azt pedig nem tudni, hogy az új típusok nagyobb számban mikor lépnek szolgálatba.

Hosszú viták dúltak kínai nyílt publikációkban is a repülőgép-hordozó szükségességéről. Kína egy évtizeddel ezelőtt megvásárolt egy félkész ukrán anyahajót, a Varjagot,

amelyet azonban csak mostanában fejeznek be. A nagyon magas építési és fenntartási költségeket emlegető ellenzők érveit végül felülírták a presztízsszemponatok (amiben nem elhanyagolható szerepet játszott, hogy Indiának is van egy repülőgépanyahajója), de a haditengerészet kapacitását és hatókörét lényegesen megnövelő lehetőségek is. Két új 50 ezer tonnás repülőgép-hordozót is építenek Sanghajban, elkészülésük tervezett időpontja 2014 és 2020. Az új hordozókat vagy kínai gyártású vadászgépekkel, vagy a kiváló orosz Szuhoj harci gép haditengerészeti változatával (Szu-33K) tervezik ellátni. Miközben a repülőgép-anyahajók megjelenése elvileg minőségi ugrást képvisel a kínai haditengerészetben, fejlesztésük és különösen az állományuk megfelelő kiképzése szinte nemzedéknyi feladat, és Kína még csak az első lépéseknél tart. Még hosszú időbe telik, amíg a 100 ezer tonnás amerikai úszóerődök hatékonyságával, személyzetük szakértelmével felveszik a versenyt.

Az amerikaiak aggodalmát sokkal inkább a gyorsan fejlődő hajó elleni rakéták váltják ki, amelyeknek az új generációját 2010-ben mutatták be. Ezeket egyaránt lehet földről, vízről, víz alól és levegőből indítani. Van közöttük egy új ballisztikus rakéta, a DF-21D, amely mobil állásokból is indítható, horizonton túli hatótávolságú, s halálos veszélyt jelent a nagy tengeri célpontokra, de műholdak, repülőgépek és tengeralattjárók ellen is alkalmazható, és a távol-keleti hat amerikai támaszpontból ötöt – Guamot kivéve – elér. Bár a találati pontossága kérdéses, arra mindenképpen alkalmas, hogy Kína partjaitól – és nem mellesleg Tajvantól – távol tartsa az amerikai repülőgép-anyahajókat, és elhárítsa például azon szégyen megismétlődésének veszélyét, amit 1996-ban a tajvani válság során kellett elszenvednie, amikor a

Nimitz-hajócsoport a Tajvani-szoros közélébe hajózott.

Egészében megállapítható, hogy a kínai haditengerészet a dinamikus modernizáció eredményeként gyors ütemben számolja fel azt a távolságot, ami a japán, a dél-koreai vagy a tajvani haditengerészet harcképességétől elválasztotta. A haditechnika fejlesztése mellett ennek további fontos eleme a tisztek és altisztek képzésének, szaktudásának és kompetenciájának javítása, az oktatási anyag korszerűsítése.

A kínai stratégiai elrettentés egyik legfőbb ereje a *második tűzéréség*, amelynek első föld-föld rakétaegysége 1959-ben jött létre, míg maga a második tűzéréség formálisan 1966-ban. Közvetlenül a Központi Katonai Bizottság parancsnoksága alá van rendelve. Megbízható információk a rakéták számára, technikai jellemzőire nem állnak rendelkezésre, a becslések és értékelések széles skálán szóródnak. Abban többnyire egyetértés van, hogy a ballisztikus és a cirkáló rakéták területén Kína a világon a legaktívabb fejlesztési programot követi. A támadó rakéták legkülönbözőbb típusait fejleszti és teszteli, beleértve a ballisztikus rakéták elleni védelmet. Nagy számban telepített – jelentős mértékben hazai gyártású – nagy pontosságú cirkáló rakétát. A Tajvannal szembeni területen mintegy 1100-1200 (a tajvani becslések már inkább 1500-ról szólnak) CSS-6 és CSS-7 rövid (600, illetve 300 km) hatótávolságú ballisztikus rakétát telepített. A tajvani „honfitársakra” (természetesen hivatalosan csak a „szeparatistákra”) irányított rakéták száma évente mintegy ötvennel nő. Folyamatosan modernizálja nukleáris erőt, mobil kilövőállásokkal igyekszik növelni túlélési képességeiket. Az utóbbi években léptek szolgálatba a korszerű DF-31 és a DF-31A interkontinentális ballisztikus rakéták, amelyek mobil indítóáll-

ványúak, szilárd hajtóanyagúak, 7200, illetve 11 200 kilométer hatótávolságúak, vagyis az utóbbiak az Egyesült Államok szinte egészét elérik. Emellett rendelkezik a CSS-4 rakétával is, melynek hatótávolsága 13 ezer kilométer. A nukleáris robbanófejek számát 300 körülire becsülik.

Az NFH fegyvernemeinek csak jelzészerű áttekintése is képes talán érzékeltetni, hogy átfogó és dinamikus modernizáció zajlik a kínai fegyveres erőknél. Ez nemcsak a fegyverzetre, a technikai eszközökre és berendezésekre igaz, hanem az ezeket kiszolgáló személyi állomány kiképzésére is. (A tisztek több mint 90 százaléka felsősokú végzettségű, de kedvezőtlen, hogy ezek közül csak mintegy ötödük rendelkezik műszaki diplomával.) Mindezen belül az NFH nagy erőfeszítéseket tesz C4ISR (*Command, Control, Communications, Computers, Intelligence, Surveillance and Reconnaissance*) képességei és logisztikai erőforrásai bővítésére. Ez olyan értelemben is a modernizációs stratégia középpontjában van, hogy ez biztosítja a megfelelő hálózatot, az együttműködés feltételeit a szolgálatok között. Néhány éve erőteljesen törekednek a különböző fegyvernemek és szolgálati elemek közös, integrált tevékenységének fejlesztésére, amely igen lényeges a modern hadviseléshez. Kezdetben azonos szolgálaton belüli fegyvernemek közötti közös tevékenységekkel kísérleteztek, majd a közös tevékenységekre vonatkozó első doktrínát 1999-ben adták ki. A 2009-ben kiadott *A katonai kiképzés és értékelés vázlat*a már valóban közös és komplex kiképzést ír elő, felismerve azt a jelentős hiányosságot, hogy az NFH parancsnokai kevés ismerettel és tapasztalattal rendelkeznek egy közös környezetben való tevékenykedésre vonatkozóan. Már több ilyen jellegű, például partraszállási hadműveletet is magába

foglaló hadgyakorlatra, sőt az orosz hadsereggel közös gyakorlatra is került sor.

Míg a reformidőszak kezdetén az NFH-t joggal nevezhették a világ legnagyobb hadimúzeumának, ez helyzet alapvetően megváltozott, s ma már egyre markánsabban rajzolódik ki egy nagyhatalomhoz méltó modern fegyveres erő körvonalai.

Kína napjainkban gazdaságilag és politikailag már nagy-, sőt világhatalom, s most dolgozik azon, hogy katonailag is azzá váljon. A világot elsősorban az érdekli – és e körül tapasztalható nagyfokú bizonytalanság –, hogy ezt a modernizált erőt milyen politikai, hatalmi célok, érdekek mentén kívánja majd a jövőben felhasználni. ■

Irodalom

- Cordesman, Anthony H.: The Military Balance in Asia, 1990–2010. A Quantitative Analysis. *Center for Strategic and International Studies*, September 14, 2010. www.csis.org/burke/reports
- Cordesman, Anthony H.– Cleiber, Martin: Chinese Military Modernization and Force Development. Main Report. *CSIS*, August 11, 2006.
- Military and Security Developments Involving the People's Republic of China 2010. Annual Report to Congress. Office of the Secretary of Defence.
- Fritz, Jason: How China will use cyber warfare to leapfrog in military competitiveness. *Culture Mandala*, Vol. 8, No. 1, October 2008, 28–80. o.
- China's National Defense in 2008. www.china.org.cn/government/central_government/2009-01/20/content.
- Johnston, Alastair Iain: Is China a Status Quo Power? *International Security*, Vol.27, No .4. (Spring 2003), 5–56. o.
- Blasko, Dennis J.: Chinese Army Modernization: An Overview. *Military Review*, September-october 2005, 68–74. o.
- Gries, Peter Hays: China Eyes the Hegemon. *Orbis*, Summer2005, 401–412. o.
- Holslag, Jonathan: Embracing Chinese Global Security Ambition. *The Washington Quarterly*, July 2009, 105–118. o.
- Shambaugh, David: China's Military Views the World. Ambivalent Security. *International Security*, Vol. 24, No. 3 (Winter 1999/2000), 52–79. o.
- Ráczi Lajos: A kínai fegyveres erők fejlesztése a regionális és globális biztonság tükrében. In Inotai András – Juhász Ottó (szerk.): *A változó Kína – II. Kína a nemzetközi politikai erőterben*. MTA VKI – Miniszterelnöki Hivatal, 2009, 7–71. o.
- (A kínai fegyveres erők szervezete, az egyes részek modernizálása című alfejezetre vonatkozó értékes megjegyzéséért és észrevételeiért a szerző köszönettel tartozik Kocsis Zoltánnak.)